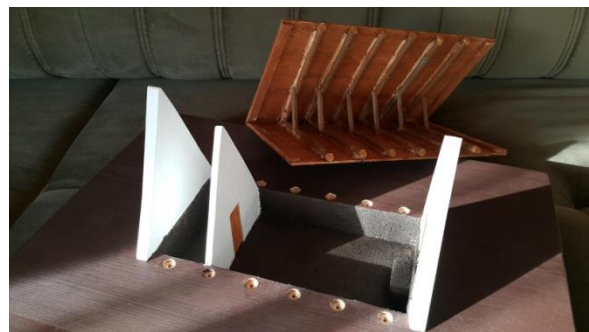

Palócföld építésze, visszatekintés modellezve

A Dobó István Vármúzeum felkérésére, megrendelésére készítettem az itt bemutatásra kerülő épület modelleket. Bár nem tökéletes részletességgel készültek, hisz a Múzeumpedagógiai osztály lelkes csapatának a célja, hogy a gyerekek számára bemutassák a vidékünkre jellemző lakóházak fejlődéstörténetét. Az elemeire bontható, hiteles makettek segítségével az épületek tereit, funkcionális elemeit játékos formában ismerhetik meg. Tehát egy szemléltető, makett játékról beszélhetünk. A makettek 1:25 arányban készültek, eredeti leírások, fotográfiák alapján, hiteles felmérési rajzok segítségével, melyek a Dobó István Vármúzeum Néprajzi Adattárában találhatóak.

A legkorábbi (közép kor) lakóháztól a XX. sz. elejei sok helyen még látható, ma paraszt házként aposztrofált épületig.

Az időrendi sorrendben a VEREMHÁZ az első, a legegyszerűbb. Ma már szinte élehetetlennek tűnő, részben földbe süllyesztet, náddal, szalmával (zsúp) és sok esetben földdel is fedett tetejű építmények. Általában egyterű, néha egy kis tároló hely (kamra) lerekesztéssel. Kizárólag a természetben található anyagok felhasználásával. Az oromfalak: sárfal (vesszőből szőtt sártapasztással), vagy vályogból készültek. A tűz füstje az oromfal nyíláson, füstlyukon távozott. Néhány évtizeddel ezelőtt ezt az építési módot még alkalmazták a dinnyések Csányban, jómagam „csőszkunyhó” néven ismertem.

A következő, már fejlettebb épületünk az EGYSEJTŰ (egyterű) lakóház. A forrásként egy Egerbaktán felmért bontási tervrajzot használtam. A továbbiakban ezek fejlődtek 2 és háromsejtűvé. Sok esetben a második sejt (helység) hozzáépítés. A falak, hegyvidéken fából, (környékünkön

tölgyfából) rakott vagy vert vályogból készültek. A tetőszerkezet fából, zsúpfedéssel. Az oromfalak vesszővel szövöttek, későbbi időkben deszkázottak voltak, füstnyílásokkal. A kémények később kerültek ráépítésre. Megjelenik a tornác, ami évszázadokig a gazdálkodás fontos kelléke volt.

A PARÁDI PALÓCHÁZ eredetileg kétsejtű, zsilipelt építési technikájú, tölgy faház a 18. század második feléből. Nem a sokak által ismert gerenda ház, ugyanis a Mátrában nem jellemző a hosszú egyenes fenyőerdő. A tölgy állt rendelkezésre. Ebből rövidebb, egyenes rönk termelhető ki. A megmunkálást egyszerű kézi szerszámokkal végezték. Hasítással, bárdolással alakították ki a négyzetes oszlopokat, gerendákat, alkatrészeket. Ezeket a falakat tapasztották, meszelték. Zsúp fedél, az első helységben lévő kemencéből a füst a padlástéren keresztül a vesszővel fonott kis oromfalon keresztül távozott. A harmadik helység későbbi hozzáépítés, vályogból. A belmagasság 180 cm. Mint megtudtam, a 200 éves épület azért ilyen meglepően alacsony, mert az akkori építési szabályzat szerint 180 cm-nél nem volt szükség tervekre, engedélyre. Az udvar hátsó részében nagyméretű szintén favázás gazdasági épület, az állatoknak, terménynek, gazdasági eszközöknek.

A NOSZVAJI GAZDAHÁZ 1889-es építésű. Két református családnak készült. (akkoriban a házban csak az asszonyok és gyerekek laktak bent. A férfiak kint az állatoknál, vagy a szénásban.)

Az épület kő, vályog, tetőcserép felhasználásával, nagyon szép kemencékkel épült. A színezésben megjelenik a kék, a helyi szlovákság jellegzetes színe. A gazdaház szinte egész évben érdekes programokkal várja az érdeklődőket.

Az elkészítésükről néhány érdekesség:

A veremház tetőzetéhez méretarányos fa oszlopokat (1 cm vastag gyalogakác) kerestem az erdő szélén. A verem és a tető készítéséhez valódi termőföldet használtam. A szitált földet a ragasztóval bekent felületre szórtam, majd szintelen lakkal átkentem, hogy stabilan a felületen maradjon.

A meszelt falak, valójában két réteg mészfestéssel lekent deszkák.

A klasszikus deszka mennyezethez 1,5 mm vastag bükk anyagot használtam.

A PALÓC ház itt is tölgyfából készült. A zsúpfedeles tető valódi szalmából, szálinként megtisztítva, szálinként felragasztva, több réteg lakkal stabilizálva kapta a mai formáját. Az oromfal vessző szövését csipesszel fűzőgettem be, és szintelen ragasztóval stabilizáltam. Ugyanis az első próbálkozás két nap száradás után kihullott. A hozzá tartozó pajta köveit szintén szintelen ragasztóval ragasztgattam az épület lábazatához.

Érdekes, felemelő munkában volt részem.

Czipó Tamás

okl. faip. mérn.